

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

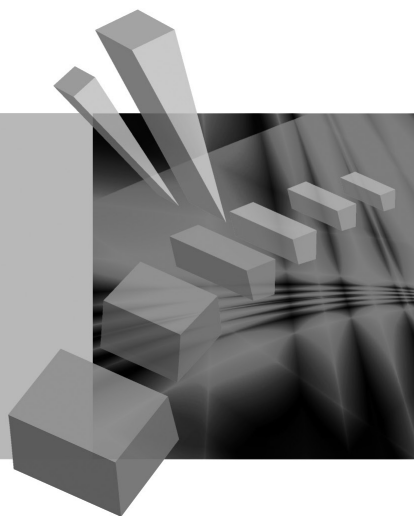
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

278

Taksonomia 20

Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowania

Redaktorzy naukowi

Krzysztof Jajuga

Marek Walesiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Tytuł dofinansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego

oraz ze środków Sekcji Klasyfikacji i Analizy danych PTS

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192 (Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu)

ISSN 1505-9332 (Taksonomia)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Józef Pocięcha: Wskaźniki finansowe a klasyfikacyjne modele predykcji upadłości firm	15
Eugeniusz Gatnar: Analiza miar adekwatności rezerw walutowych	23
Marek Walesiak: Zagadnienie doboru liczby klas w klasyfikacji spektralnej	33
Joanicjusz Nazarko, Joanna Ejdyś, Anna Kononiuk, Anna M. Olszewska: Analiza strukturalna jako metoda klasyfikacji danych w badaniach foresight	44
Andrzej Bąk: Metody porządkowania liniowego w polskiej taksonomii – pakiet <code>pllord</code>	54
Aleksandra Łuczak, Feliks Wysocki: Zastosowanie mediany przestrzennej Webera i metody TOPSIS w ujęciu pozycyjnym do konstrukcji syntetycznego miernika poziomu życia	63
Ewa Roszkowska: Zastosowanie rozmytej metody TOPSIS do oceny ofert negocjacyjnych	74
Jacek Batóg: Analiza wrażliwości metody ELECTRE III na obserwacje nietypowe i zmianę wartości progowych	85
Jerzy Korzeniewski: Modyfikacja metody HINoV selekcji zmiennych w analizie skupień	93
Małgorzata Markowska, Danuta Strahl: Wykorzystanie referencyjnego systemu granicznego do klasyfikacji europejskiej przestrzeni regionalnej ze względu na filar inteligentnego rozwoju – kreatywne regiony	101
Elżbieta Sobczak: Inteligentne struktury pracujących a efekty strukturalne zmian zatrudnienia w państwach Unii Europejskiej.....	111
Elżbieta Gołata, Grażyna Dehnel: Rozbieżności szacunków NSP 2011 i BAEL.....	120
Iwona Foryś: Wykorzystanie analizy historii zdarzeń do badania powtórnego sprzedaży na lokalnym rynku mieszkaniowym	131
Hanna Dudek, Joanna Landmesser: Wpływ relatywnej deprivacji na subiektywne postrzeganie dochodów.....	142
Grażyna Łaska: Syntaksonomia numeryczna w klasyfikacji, identyfikacji i analizie przemian zbiorowisk roślinnych	151
Magdalena Osińska, Marcin Faldziński, Tomasz Zdanowicz: Analiza zależności między procesami fundamentalnymi a rynkiem kapitałowym w Chinach	161

Andrzej Bąk, Tomasz Bartłomowicz: Mikroekonometryczne modele wielomianowe i ich zastosowanie w analizie preferencji z wykorzystaniem programu R	169
Andrzej Dudek, Bartosz Kwaśniewski: Przetwarzanie równoległe algorytmów analizy skupień w technologii CUDA	180
Michał Trzęsiok: Wycena rynkowej wartości nieruchomości z wykorzystaniem wybranych metod wielowymiarowej analizy statystycznej	188
Joanna Trzęsiok: Wybrane symulacyjne techniki porównywania nieparametrycznych metod regresji.....	197
Artur Mikulec: Kryterium Mojeny i Wisharta w analizie skupień – przypadek skupień o różnych macierzach kowariancji	206
Artur Zaborski: Analiza <i>unfolding</i> z wykorzystaniem modelu grawitacji	216
Justyna Wilk: Identyfikacja obszarów problemowych i wzrostowych w województwie dolnośląskim w zakresie kapitału ludzkiego	225
Karolina Bartos: Analiza ryzyka odejścia studenta z uczelni po uzyskaniu dyplomu licencjata – zastosowanie sieci MLP	236
Ewa Genge: Segmentacja uczestników Industriady z wykorzystaniem analizy klas ukrytych	246
Izabela Kurzawa: Wielomianowy model logitowy jako narzędzie identyfikacji czynników wpływających na sytuację mieszkaniową polskich gospodarstw domowych	254
Marek Lubicz, Maciej Zięba, Konrad Pawelczyk, Adam Rzechonek, Jerzy Kołodziej: Modele eksploracji danych niezbilansowanych – procedury klasyfikacji dla zadania analizy ryzyka operacyjnego.....	262
Aleksandra Łuczak: Zastosowanie rozmytej hierarchicznej analizy w tworzeniu strategii rozwoju jednostek administracyjnych	271
Marcin Pelka: Rozmyta klasyfikacja spektralna <i>c</i> -średnich dla danych symbolicznych interwałowych.....	282
Małgorzata Machowska-Szewczyk: Klasyfikacja obiektów reprezentowanych przez różnego rodzaju cechy symboliczne	290
Ewa Chodakowska: Indeks Malmquista w klasyfikacji podmiotów gospodarczych według zmian ich względnej produktywności działania	300
Beata Bieszk-Stolorz, Iwona Markowicz: Wykorzystanie modeli proporcjonalnego i nieproporcjonalnego hazardu Coxa do badania szansy podjęcia pracy w zależności od rodzaju bezrobocia	311
Marcin Salamaga: Weryfikacja teorii poziomu rozwoju gospodarczego J.H. Dunninga w ujęciu sektorowym w wybranych krajach Unii Europejskiej	321
Justyna Wilk, Michał Bernard Pietrzak, Stanisław Matusik: Sytuacja społeczno-gospodarcza jako determinanta migracji wewnętrznych w Polsce.	330
Hanna Gruchociak: Delimitacja lokalnych rynków pracy w Polsce na podstawie danych z badania przepływów ludności związanych z zatrudnieniem	343

Radosław Pietrzyk: Efektywność inwestycji polskich funduszy inwestycyjnych z tytułu doboru papierów wartościowych i umiejętności wykorzystania trendów rynkowych	351
Sabina Denkowska: Procedury testowań wielokrotnych	362

Summaries

Józef Pocięcha: Financial ratios and classification models of bankruptcy prediction	22
Eugeniusz Gatnar: Analysis of FX reserve adequacy measures	32
Marek Walesiak: Automatic determination of the number of clusters using spectral clustering	43
Joanicjusz Nazarko, Joanna Ejdys, Anna Kononiuk, Anna M. Olszewska: Structural analysis as a method of data classification in foresight research	53
Andrzej Bąk: Linear ordering methods in Polish taxonomy – pllord package	62
Aleksandra Łuczak, Feliks Wysocki: The application of spatial median of Weber and the method TOPSIS in positional formulation for the construction of synthetic measure of standard of living	73
Ewa Roszkowska: Application of the fuzzy TOPSIS method to the estimation of negotiation offers.....	84
Jacek Batóg: Sensitivity analysis of ELECTRE III method for outliers and change of thresholds	92
Jerzy Korzeniewski: Modification of the HINoV method of selecting variables in cluster analysis	100
Małgorzata Markowska, Danuta Strahl: Implementation of reference limit system for the European regional space classification regarding smart growth pillar – creative regions	110
Elżbieta Sobczak: Smart workforce structures versus structural effects of employment changes in the European Union countries	119
Elżbieta Gołata, Grażyna Dehnel: Divergence in National Census 2011 and LFS estimates.....	130
Iwona Foryś: Event history analysis in the resale study on the local housing market	141
Hanna Dudek, Joanna Landmesser: Impact of the relative deprivation on subjective income satisfaction	150
Grażyna Łaska: Numerical syntaxonomy in classification, identification and analysis of changes of secondary communities	160
Magdalena Osińska, Marcin Faldziński, Tomasz Zdanowicz: Analysis of relations between fundamental processes and capital market in China.....	166
Andrzej Bąk, Tomasz Bartłomowicz: Microeconomic polynomial models and their application in the analysis of preferences using R program.....	179

Andrzej Dudek, Bartosz Kwaśniewski: Parallel processing of clustering algorithms in CUDA technology	187
Michał Trzęsiok: Real estate market value estimation based on multivariate statistical analysis	196
Joanna Trzęsiok: On some simulative procedures for comparing nonparametric methods of regression.....	205
Artur Mikulec: Mojena and Wishart criterion in cluster analysis – the case of clusters with different covariance matrices	215
Artur Zaborski: Unfolding analysis by using gravity model	224
Justyna Wilk: Determination of problem and growth areas in Dolnośląskie Voivodship as regards human capital.....	235
Karolina Bartos: Risk analysis of bachelor students' university abandonment – the use of MLP networks	245
Ewa Genge: Clustering of industrial holiday participants with the use of latent class analysis.....	253
Izabela Kurzawa: Multinomial logit model as a tool to identify the factors affecting the housing situation of Polish households.....	261
Marek Lubicz, Maciej Zięba, Konrad Pawelczyk, Adam Rzechonek, Jerzy Kołodziej: Modelling class imbalance problems: comparing classification approaches for surgical risk analysis	270
Aleksandra Łuczak: The application of fuzzy hierarchical analysis to the evaluation of validity of strategic factors in administrative districts.....	281
Marcin Pełka: A spectral fuzzy c-means clustering algorithm for interval-valued symbolic data	289
Małgorzata Machowska-Szewczyk: Clustering algorithms for mixed-feature symbolic objects	299
Ewa Chodakowska: Malmquist index in enterprises classification on the basis of relative productivity changes	310
Beata Bieszk-Stolorz, Iwona Markowicz: Using proportional and non proportional Cox hazard models to research the chances for taking up a job according to the type of unemployment	320
Marcin Salamaga: Verification J.H. Dunning's theory of economic development by economic sectors in some EU countries	329
Justyna Wilk, Michał Bernard Pietrzak, Stanisław Matusik: Socio-economic situation as a determinant of internal migration in Poland	342
Hanna Gruchociak: Delimitation of local labor markets in Poland on the basis of the employment-related population flows research.....	350
Radosław Pietrzyk: Selectivity and timing in Polish mutual funds performance measurement	361
Sabina Denkowska: Multiple testing procedures.....	369

Marek Walesiak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZAGADNIENIE DOBORU LICZBY KLAS W KLASYFIKACJI SPEKTRALNEJ

Streszczenie: W artykule przetestowano przydatność pięciu indeksów oceny jakości klasyfikacji w zagadnieniu doboru liczby klas w klasyfikacji spektralnej uwzględniającej cztery typy odległości (kwadrat odległości euklidesowej, odległość euklidesowa, odległość miejska, odległość GDM1). W eksperymentach wykorzystano klasyczne dane metryczne o znanej strukturze klas obiektów wygenerowane z wykorzystaniem z funkcji `cluster.Gen` pakietu `clusterSim` oraz nieklasyczne zbiory danych utworzone z wykorzystaniem funkcji pakietu `mlbench`, `geozoo` oraz zbiorów własnych. Dla modeli w każdym eksperymencie wygenerowano 40 zbiorów danych, przeprowadzono klasyfikację spektralną z zastosowaniem odpowiedniego indeksu i otrzymane rezultaty klasyfikacji porównano ze znaną strukturą klas za pomocą skorygowanego indeksu Randa.

Słowa kluczowe: analiza skupień, klasyfikacja spektralna, liczba klas.

1. Wstęp

Zagadnienie doboru liczby klas należy do najważniejszych kroków w każdej procedurze klasyfikacyjnej.

W artykule przetestowano przydatność pięciu indeksów oceny jakości klasyfikacji w zagadnieniu doboru liczby klas w klasyfikacji spektralnej uwzględniającej cztery typy odległości. W eksperymentach wykorzystano klasyczne dane metryczne o znanej strukturze klas obiektów wygenerowane z wykorzystaniem z funkcji `cluster.Gen` pakietu `clusterSim` oraz nieklasyczne zbiory danych utworzone z wykorzystaniem funkcji pakietu `mlbench`, `geozoo` oraz zbiorów własnych.

2. Klasyfikacja spektralna

W jednym z podstawowych kroków klasyfikacji spektralnej wyznacza się spektrum (widmo) macierzy Laplace'a. W matematyce zbior wartości własnych macierzy nazywa się spektrum (widmem) macierzy (zob. np. [Kolupa 1976, s. 182]). Podstawowy algorytm klasyfikacji spektralnej dla danych metrycznych zaproponowano

w pracy Ng, Jordan i Weiss [2002]. Inne algorytmy klasyfikacji spektralnej scharakteryzowano m.in. w pracach Shortreed [2006] oraz Verma i Meila [2003].

Procedura klasyfikacji spektralnej obejmuje następujące kroki¹:

1. Ustalenie zbioru obiektów i zmiennych. Po zgromadzeniu danych konstruuje się macierz danych $\mathbf{X} = [x_{ij}]_{n \times m}$ (i – numer obiektu, j – numer zmiennej), a w przypadku danych metrycznych znormalizowaną macierz danych $\mathbf{Z} = [z_{ij}]_{n \times m}$.

2. Dobór zmiennych.

Szczegółową charakterystykę etapów 1-2 zaprezentowano m.in. w pracach Walesiaka [2005; 2009].

3. Obliczenie symetrycznej macierzy podobieństw $\mathbf{A} = [A_{ik}]_{n \times n}$ (*affinity matrix*) między obiektami, dla której $A_{ii} = 0$ oraz

$$A_{ik} = \exp(-\sigma \cdot d_{ik}) \text{ dla } i \neq k, \quad (1)$$

gdzie: σ – parametr skali,

d_{ik} – miary odległości dla różnych skal pomiaru (zob. Walesiak [2012]),
 $i, k = 1, \dots, n$ – numery obiektów.

W artykule przetestowano zastosowanie we wzorze (1) miar odległości d_{ik} dla danych metrycznych ujętych w tab. 1.

Tabela 1. Miary odległości d_{ik} dla danych metrycznych

Nr	Nazwa miary odległości	Formuła	Funkcja (pakiet) programu R
1	kwadrat odległości euklidesowej	$d_{ik} = \sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{kj})^2$	dist(stats)
2	euklidesowa	$d_{ik} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{kj})^2}$	dist(stats)
3	miejska (Manhattan)	$d_{ik} = \sum_{j=1}^m z_{ij} - z_{kj} $	dist(stats)
4	GDM1	$d_{ik} = \frac{1}{2} - \frac{\sum_{j=1}^m a_{ikj} b_{kij} + \sum_{j=1}^m \sum_{l=1, l \neq i, k}^n a_{ijl} b_{klj}}{2 \left[\sum_{j=1}^m \sum_{l=1}^n a_{ijl}^2 \cdot \sum_{j=1}^m \sum_{l=1}^n b_{klj}^2 \right]^{\frac{1}{2}}},$ $a_{ikj} = z_{ij} - z_{kj}, \quad a_{ijl} = z_{ij} - z_{lj}$ $b_{kij} = z_{kj} - z_{ij}, \quad b_{klj} = z_{kj} - z_{lj}$	dist.GDM (clusterSim)

$z_{ij}(z_{kj}, z_{lj})$ – znormalizowana wartość j -tej zmiennej dla i -tego (k -tego, l -tego) obiektu.

Źródło: opracowanie własne.

¹ Jest to algorytm zaproponowany w pracy Ng, Jordan i Weiss [2002] (por. Walesiak i Dudek [2009; 2010]). W artykule Walesiaka [2012] dokonano jego modyfikacji w kroku 3 przy obliczaniu macierzy podobieństw (*affinity matrix*).

W kroku tym można zastosować do obliczenia elementów macierzy podobieństw A_{ik} ($i \neq k$) estymatory jądrowe (zob. Karatzoglou [2006], s. 13-14; Poland i Zeugmann [2006]): jądro gaussowskie (z odległością (1) z tab. 1), jądro wielomianowe, jądro liniowe, jądro w postaci tangensa hiperbolicznego, jądro Bessela, jądro Laplace'a (z odległością (2) z tab. 1), jądro ANOVA, jądro łańcuchowe (dla danych tekstowych).

4. Konstrukcja znormalizowanej macierzy Laplace'a $\mathbf{L} = \mathbf{D}^{-1/2} \mathbf{A} \mathbf{D}^{-1/2}$ (\mathbf{D} – diagonalna macierz wag, w której na głównej przekątnej znajdują się sumy każdego wiersza z macierzy $\mathbf{A} = [A_{ik}]$). W rzeczywistości znormalizowana macierz Laplace'a przyjmuje postać: $\mathbf{I} - \mathbf{L}$. W algorytmie dla uproszczenia analizy pomija się macierz jednostkową \mathbf{I} (zob. Ng, Jordan i Weiss [2002]). Własności tej macierzy przedstawiono m.in. w pracy von Luxburg [2007], s. 5-6.

5. Obliczenie wartości własnych i odpowiadających im wektorów własnych dla macierzy \mathbf{L} , a następnie uporządkowanie wektorów własnych według malejących wartości własnych. Pierwsze u wektorów własnych (u – liczba klas) tworzy macierz $\mathbf{E} = [e_{ij}]$ o wymiarach $n \times u$.

6. Przeprowadza się normalizację macierzy \mathbf{E} zgodnie ze wzorem $y_{ij} = e_{ij} / \sqrt{\sum_{j=1}^u e_{ij}^2}$ ($i=1, \dots, n$ – numer obiektu, $j=1, \dots, u$ – numer zmiennej, u – liczba klas). Dzięki tej normalizacji długość każdego wektora wierszowego macierzy $\mathbf{Y} = [y_{ij}]$ jest równa jeden.

7. Macierz \mathbf{Y} stanowi punkt wyjścia zastosowania klasycznych metod analizy skupień (proponuje się tutaj wykorzystanie metody k -średnich).

Podejście spektralne ujęte w krokach 3-6 nie jest nową metodą klasyfikacji. W wyniku zastosowania tego podejścia dokonuje się takiego rozmieszczenia obiektów w przestrzeni o liczbie wymiarów równej liczbie klas, aby klasy obiektów były wyraźnie separowalne. Klasyfikację obiektów przeprowadza się w podejściu spektralnym, wykorzystując w tym celu jedną z klasycznych metod analizy skupień (w prezentowanym algorytmie zastosowano metodę k -średnich).

3. Indeksy oceny jakości klasyfikacji służące wyborowi liczby klas

Do rozwiązania zagadnienia wyboru optymalnej liczby klas można w klasyfikacji spektralnej wykorzystać:

a. Metody bazujące na dekompozycji spektralnej (np. metodę Girolamiego [2002] – zob. Walesiak [2012]),

b. Indeksy oceny jakości klasyfikacji stosowane w klasycznej analizie skupień (np. indeksy z pakietu `clusterSim`: Daviesa-Bouldina – `index.DB`, Calińskiego

i Harabasza – index .G1, Bakera i Huberta – index .G2, Huberta i Levina – index .G3, gap – index .Gap, Hartigana – index .H, Krzanowskiego i Lai – index .KL, Silhouette – index .S).

W części symulacyjnej artykułu zastosowano w klasyfikacji spektralnej pięć indeksów służących wyborowi liczby klas (zob. tab. 2).

Tabela 2. Wybrane indeksy oceny jakości klasyfikacji służące wyborowi liczby klas

Lp.	Nazwa indeksu	Symbol	Formuła	Kryterium wyboru liczby klas
1	Zmienność wewnątrz-klasowa	WC	$WC(u) = tr \mathbf{W}_u$	$\hat{u} = \arg \min_u \{WC(u)\}$
2	Calińskiego i Harabasza	G1	$G1(u) = \frac{B_u / (u-1)}{W_u / (n-u)}, G1(u) \in R_+$	$\hat{u} = \arg \max_u \{G1(u)\}$
3	Krzanowskiego i Lai	KL	$KL(u) = \left \frac{DIFF_u}{DIFF_{u+1}} \right , KL(u) \in R_+$ $DIFF_u = (u-1)^{2/m} W_{u-1} - u^{2/m} W_u$	$\hat{u} = \arg \max_u \{KL(u)\}$
4	Davies-Bouldina	DB	$DB(u) = \frac{1}{u} \sum_{r=1}^u \max_{s \neq r} \left(\frac{S_r + S_s}{d_{rs}} \right)$	$\hat{u} = \arg \min_u \{DB(u)\}$
5	Hartigana	H	$H(u) = \left(\frac{W_u}{W_{u+1}} - 1 \right) (n-u-1),$ $H(u) \in R_+$	najmniejsze u , dla którego $H(u) \leq 10$

\mathbf{B}_u – macierz kowariancji międzyklasowej, \mathbf{W}_u – macierz kowariancji wewnątrzklasowej, tr – ślad macierzy, $B_u(W_u) = tr(\mathbf{B}_u)(tr \mathbf{W}_u)$, $r, s = 1, \dots, u$ – numer klasy, u – liczba klas, $i, k = 1, \dots, n$ – numer obiektu, n – liczba obiektów, $j = 1, \dots, m$ – numer zmiennej, m – liczba zmiennych, $d_{rs} = \sqrt{\sum_{j=1}^m |z_{*j}^r - z_{*j}^s|^2}$ – odległość Euklidesa między środkami ciężkości klas r i s ;

$z_{*j}^r (z_{*j}^s)$ – j -ta współrzędna środka ciężkości klasy r (s); $S_r = \sqrt{\frac{1}{n_r} \sum_{i \in P_r} \sum_{j=1}^m |z_{ij}^r - z_{*j}^r|^2}$ – miara rozproszenia obiektów w klasie (odchylenie standardowe odległości obiektów w r -tej klasie od środka ciężkości klasy).

Źródło: opracowanie własne na podstawie prac: Walesiak [2011], s. 61; Everitt, Landau, Leese i Stahl [2011], s. 114-115.

4. Analiza porównawcza indeksów oceny jakości klasyfikacji służących wyborowi liczby klas w klasyfikacji spektralnej z czterema miarami odległości

Analizę porównawczą na podstawie dwóch typów danych metrycznych (klasycznych i nieklasycznych) przeprowadzono dla pięciu indeksów z tab. 2 oraz czterech miar odległości z tab. 1 zastosowanych w klasyfikacji spektralnej.

W eksperymencie pierwszym wykorzystano klasyczne dane metryczne o znanej strukturze klas obiektów wygenerowane z wykorzystaniem funkcji `cluster.Gen` pakietu `clusterSim` (zob. Walesiak i Dudek [2012]) na podstawie modeli zawartych w tab. 3.

Tabela 3. Charakterystyka modeli w analizie symulacyjnej

<i>nm</i>	<i>m</i>	<i>u</i>	<i>lo</i>	Środki ciężkości klas	Macierz kowariancji Σ
5	3	3	40	(1,5; 6, -3), (3; 12; -6) (4,5; 18; -9)	$\sigma_{jj} = 1$ ($1 \leq j \leq 3$), $\sigma_{12} = \sigma_{13} = -0,9$, $\sigma_{23} = 0,9$
6	2	5	40, 20, 25, 25, 20	(5; 5), (-3; 3), (3; -3), (0; 0), (-5; -5)	$\sigma_{jj} = 1$, $\sigma_{jl} = 0,9$
23	2	3	30, 60, 35	(0; 4), (4; 8), (8; 12)	$\Sigma_1 = \begin{bmatrix} 1 & -0,9 \\ -0,9 & 1 \end{bmatrix}$, $\Sigma_2 = \begin{bmatrix} 1,5 & 0 \\ 0 & 1,5 \end{bmatrix}$, $\Sigma_3 = \begin{bmatrix} 1 & 0,5 \\ 0,5 & 1 \end{bmatrix}$
24	2	4	30	(0; 5), (5; 14), (14; 5), (5; -4)	$\sigma_{jj} = 1$, $\sigma_{jl} = 0$

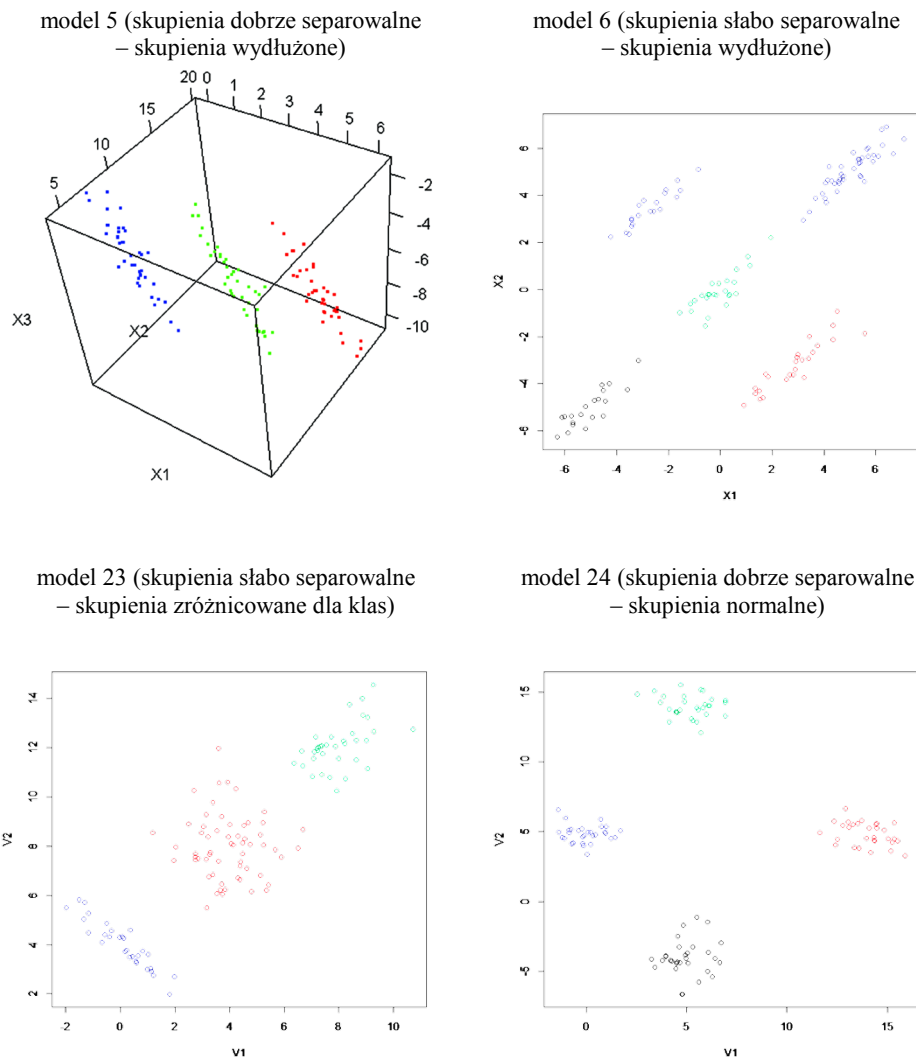
nm – numer modelu w funkcji `cluster.Gen` pakietu `clusterSim`; *m* – liczba zmiennych, *u* – liczba klas; *lo* – liczba obiektów w klasach (jedna liczba oznacza klasy równoliczne).

Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 1 przedstawiono graficzną prezentację przykładowych zbiorów danych utworzonych z wykorzystaniem funkcji `cluster.Gen` pakietu `clusterSim` dla danych metrycznych.

W eksperymencie drugim nieklasyczne zbiory danych zawierające 360 obiektów (zob. rys. 2) wygenerowano z wykorzystaniem pakietów `mlbench` (funkcja `mlbench.spirals`), `geozoo` (funkcja `dini.surface`) oraz zbiorów `worms` (Walesiak i Dudek [2009]) i `circles`.

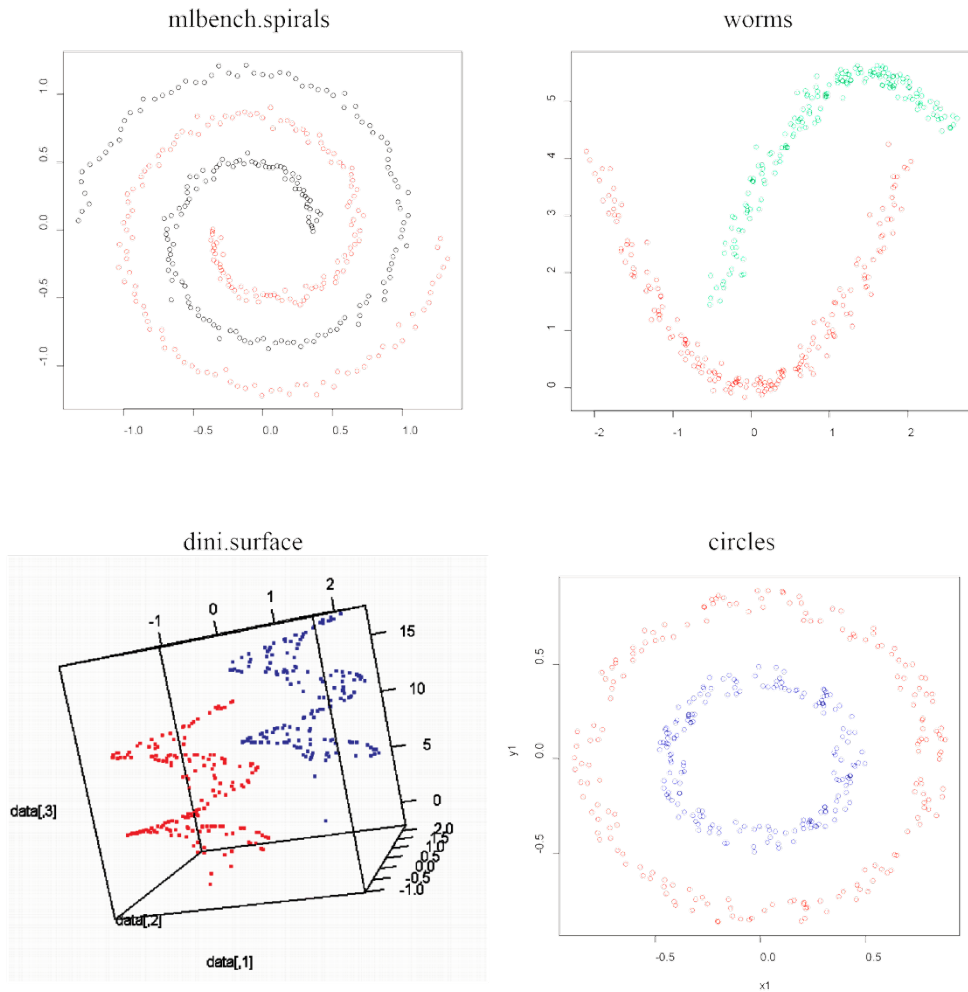
Dla modeli w każdym eksperymencie wygenerowano 40 zbiorów danych, przeprowadzono klasyfikację spektralną z czterema odległościami i odpowiednimi indeksami wyboru liczby klas (rozważano podziały od 2 do 10 klas), a następnie porównano otrzymane rezultaty klasyfikacji ze znaną strukturą klas za pomocą skorygowanego indeksu Randa (zob. Hubert i Arabie [1985]).

Rys. 1. Graficzna prezentacja przykładowych zbiorów danych utworzonych z wykorzystaniem funkcji `cluster` Gen pakietu `clusterSim` (dane metryczne)

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu **R**.

Tabela 4 prezentuje uporządkowanie analizowanych metod klasyfikacji spektralnej (z 4 odległościami) zastosowanych z odpowiednimi indeksami wyboru liczby klas według średnich wartości skorygowanego indeksu Randa policzonego z 40 symulacji dla klasycznych danych metrycznych wygenerowanych w pakiecie `clusterSim`.

Rys. 2. Przykładowe zbiory danych utworzone z wykorzystaniem funkcji pakietów `mlbench` (`mlbench.spirals`), `geozoo` (`dini.surface`) oraz zbiorów `worms` i `circles`

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu **R**.

W przypadku typowych zbiorów danych metrycznych najlepiej strukturę klas odkrywały metody klasyfikacji spektralnej z kwadratem odległości euklidesowej (z indeksami odpowiednio: WC, DB, G1, KL). Nieco gorsze rezultaty otrzymuje się z wykorzystaniem klasyfikacji spektralnej z odległością GDM1 z tymi samymi indeksami (poz. 4, 5, 6, 7 w zestawieniu). Najgorsze rezultaty otrzymuje się dla indeksu Hartigana.

Tabela 4. Uporządkowanie analizowanych metod klasyfikacji spektralnej z wybraną miarą odległości oraz indeksem oceny jakości klasyfikacji według średnich wartości skorygowanego indeksu Randa dla danych metrycznych wygenerowanych w pakiecie `clusterSim`

Poz.	Metoda	Średnia*	Kształt skupień				Liczba zmiennych zakłócających	
			1	2	3	4	0	1
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	specc(1)_WC	0,754	0,977	0,612	0,539	0,935	0,766	0,742
2	specc(1)_DB	0,754	0,977	0,612	0,539	0,935	0,766	0,742
3	specc(1)_G1	0,751	0,977	0,612	0,539	0,935	0,766	0,737
4	specc(1)_KL	0,738	0,918	0,606	0,859	0,689	0,768	0,708
5	specc(4)_WC	0,732	0,946	0,536	0,628	0,969	0,770	0,694
6	specc(4)_DB	0,732	0,946	0,536	0,628	0,969	0,770	0,694
7	specc(4)_G1	0,728	0,946	0,536	0,625	0,952	0,765	0,691
8	specc(4)_KL	0,721	0,975	0,614	0,844	0,701	0,784	0,658
9	specc(3)_WC	0,691	0,780	0,865	0,747	0,763	0,789	0,592
10	specc(3)_DB	0,691	0,780	0,865	0,747	0,763	0,789	0,592
11	specc(3)_G1	0,660	0,843	0,874	0,730	0,735	0,796	0,525
12	specc(3)_KL	0,587	0,790	0,843	0,842	0,712	0,797	0,378
13	specc(2)_WC	0,577	0,908	0,885	0,555	0,833	0,795	0,359
14	specc(2)_DB	0,577	0,908	0,885	0,555	0,833	0,795	0,359
15	specc(2)_KL	0,560	0,965	0,749	0,919	0,722	0,839	0,281
16	specc(2)_G1	0,496	0,912	0,886	0,555	0,820	0,793	0,199
17	specc(1)_H	0,484	0,440	0,267	0,777	0,587	0,518	0,451
18	specc(4)_H	0,482	0,536	0,231	0,708	0,557	0,508	0,455
19	specc(2)_H	0,304	0,456	0,266	0,762	0,431	0,479	0,129
20	specc(3)_H	0,296	0,348	0,273	0,608	0,290	0,380	0,211

* $(k8 + k9)/2$, gdzie $k8 = (k4 + k5 + k6 + k7)/4$

Liczba w nawiasie przy nazwach metod klasyfikacji spektralnej: (1) – kwadrat odległości euklidesowej (sEuclidean), (2) – odległość euklidesowa (euclidean), (3) – odległość miejska (manhattan), (4) – odległość GDM1 (GDM1).

Symbole indeksów wyjaśniono w tab. 2.

Źródło: obliczenia własne z wykorzystaniem programu R.

Tabela 5 prezentuje uporządkowanie analizowanych metod klasyfikacji (z 4 odległościami) zastosowanych z odpowiednimi indeksami wyboru liczby klas według średnich wartości skorygowanego indeksu Randa policzonego z 40 symulacji dla nietypowych danych metrycznych wygenerowanych z wykorzystaniem pakietów `mlbench` (`mlbench.spirals`), `geozoo` (`dini.surface`) oraz zbiorów `worms` i `circles`.

W przypadku nietypowych zbiorów danych metrycznych najlepiej strukturę klas odkrywały metody klasyfikacji spektralnej z odległością GDM1 (z indeksami odpowiednio G1, WC, DB). Nieco gorsze rezultaty otrzymuje się z wykorzystaniem klasyfikacji spektralnej z kwadratem odległości euklidesowej (z indeksami odpowiednio: G1, WC, DB). Gorzej z poszczególnymi indeksami prezentowały się metody klasyfikacji spektralnej z odległościami odpowiednio euklidesową i miejską.

Tabela 5. Uporządkowanie analizowanych metod klasyfikacji spektralnej z wybraną miarą odległości oraz indeksem oceny jakości klasyfikacji według średnich wartości skorygowanego indeksu Randa dla danych metrycznych otrzymanych z pakietów mlbench (mlbench.spirals), geozoo (dini.surface) oraz zbiorów worms i circles

Poz.	Metoda	Średnia*	Zbiory danych			
			spirals	worms	dini	circles
1	2	3	4	5	6	7
1	specc(4)_G1	0,915	0,980	0,837	0,849	0,994
2	specc(4)_WC	0,914	0,980	0,835	0,849	0,994
3	specc(4)_DB	0,914	0,980	0,835	0,849	0,994
4	specc(1)_G1	0,886	0,994	0,962	0,590	1,000
5	specc(1)_WC	0,879	0,994	0,961	0,563	1,000
6	specc(1)_DB	0,879	0,994	0,961	0,563	1,000
7	specc(4)_KL	0,724	0,659	0,818	0,694	0,724
8	specc(1)_KL	0,718	0,731	0,755	0,662	0,724
9	specc(2)_G1	0,714	0,896	0,979	0,022	0,960
10	specc(2)_WC	0,708	0,858	0,965	0,053	0,956
11	specc(2)_DB	0,708	0,858	0,965	0,053	0,956
12	specc(3)_WC	0,682	0,877	0,759	0,149	0,943
13	specc(3)_DB	0,682	0,877	0,759	0,149	0,943
14	specc(3)_G1	0,681	0,889	0,770	0,122	0,943
15	specc(4)_H	0,654	0,547	0,754	0,668	0,648
16	specc(1)_H	0,648	0,649	0,844	0,383	0,715
17	specc(3)_KL	0,534	0,533	0,788	0,113	0,703
18	specc(2)_KL	0,514	0,536	0,797	0,050	0,674
19	specc(2)_H	0,462	0,417	0,792	0,024	0,615
20	specc(3)_H	0,440	0,370	0,647	0,066	0,675

* $(k_4 + k_5 + k_6 + k_7)/4$

Liczba w nawiasie przy nazwach metod klasyfikacji spektralnej: (1) – kwadrat odległości euklidesowej (sEuclidean), (2) – odległość euklidesowa (euclidean), (3) – odległość miejska (manhattan), (4) – odległość GDM1 (GDM1).

Symbole indeksów wyjaśniono w tab. 2.

Źródło: obliczenia własne z wykorzystaniem programu R.

Skrypty do analiz symulacyjnych z punktu 4 są autorstwa dra Andrzeja Dudka. W analizach symulacyjnych wykorzystano funkcję `specc1` pakietu `clusterSim` w wersji 0.41-5, przyjmując w domyśle parametry służące wyszukiwaniu parametru skali σ . Parametr σ (zob. wzór (1)) ma fundamentalne znaczenie w klasyfikacji spektralnej. Poszukuje się takiej wartości parametru σ , która minimalizuje zmienność wewnątrzklasową przy zadanej liczbie klas u . Jest to heurystyczna metoda poszukiwania minimum lokalnego. W klasyfikacji spektralnej z odległościami: euklidesowa, kwadrat euklidesowej, miejska, otrzymane rezultaty klasyfikacji uzależnione są od górnej granicy przedziału przeszukiwania parametru sigma oraz od przyjętej liczby przedziałów w każdej iteracji (domyślnie: 10). W klasyfikacji spektralnej z odległością GDM1 górna granica nie ma wpływu na wyniki klasyfikacji. Górna

granica parametru sigma w zasadzie niewiele się zmienia dla danej liczby obiektów ze względu na unormowanie odległości GDM1 w przedziale [0; 1].

Wang [2010] przeprowadził m.in. analizę symulacyjną przydatności sześciu klasycznych indeksów oceny jakości klasyfikacji (Calińskiego i Harabasza, Hartigana, Krzanowskiego i Lai, gap, jump, Silhouette) oraz dwóch własnych propozycji dla metody klasyfikacji spektralnej zgodnie z algorytmem Ng, Jordan i Weiss [2002]. Analizę symulacyjną przeprowadzono dla dwóch zbiorów danych nieklasycznych. Zaskakująco słabe wyniki w odkrywaniu struktury klas odnotowano dla indeksu G1 Calińskiego i Harabasza. Przeprowadzony eksperyment symulacyjny w prezentowanym artykule dla danych nieklasycznych pokazuje odmienny rezultat. Prawdopodobnie indeksy oceny jakości klasyfikacji obliczono w artykule Wanga [2010] na podstawie pierwotnej macierzy danych (krok 1 algorytmu), a powinno się je obliczyć na podstawie przekształconej macierzy danych $Y = [y_{ij}]$ otrzymanej w kroku 6 algorytmu.

5. Podsumowanie

W artykule przetestowano przydatność pięciu indeksów oceny jakości klasyfikacji w zagadnieniu doboru liczby klas w klasyfikacji spektralnej uwzględniającej cztery typy odległości. W eksperymentach wykorzystano klasyczne oraz nieklasyczne dane metryczne o znanej strukturze klas obiektów.

W eksperymencie I najlepiej strukturę klas odkrywała klasyfikacja spektralna z kwadratem odległości euklidesowej oraz indeksami WC, DB, G1, KL, w eksperymencie II zaś klasyfikacja spektralna z odległością GDM1 oraz indeksami G1, WC, DB.

Przeprowadzone eksperymenty wykazały wysoką skuteczność indeksów oceny jakości klasyfikacji stosowanych w klasycznej analizie skupień w zastosowaniu do odkrywania liczby klas w klasyfikacji spektralnej.

Literatura

- Everitt B.S., Landau S., Leese M., Stahl D. (2011), *Cluster Analysis*, Wiley, Chichester.
- Girolami M. (2002), *Mercer kernel-based clustering in feature space*, „IEEE Transactions on Neural Networks”, vol. 13, no. 3, pp. 780-784.
- Hubert L., Arabie P. (1985), *Comparing partitions*, „Journal of Classification”, no. 1, pp. 193-218.
- Karatzoglou A. (2006), *Kernel Methods. Software, Algorithms and Applications*, Rozprawa doktorska, Uniwersytet Techniczny we Wiedniu.
- Kolupa M. (1976), *Elementarny wykład algebry liniowej dla ekonomistów*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Ng A., Jordan M., Weiss Y. (2002), *On Spectral Clustering: Analysis and an Algorithm*, [w:] T. Dietterich, S. Becker, Z. Ghahramani (red.), *Advances in Neural Information Processing Systems 14*, MIT Press, Cambridge, pp. 849-856.

- Poland J., Zeugmann T. (2006), *Clustering the Google Distance with Eigenvectors and Semidefinite Programming*, Knowledge Media Technologies, First International Core-to-Core Workshop, Dagstuhl, July 23-27, Germany.
- Shortreed S. (2006), *Learning in Spectral Clustering*, Rozprawa doktorska, University of Washington.
- Verma D., Meila M. (2003), *A Comparison of Spectral Clustering Algorithms*, Technical report UW-CSE-03-05-01, University of Washington.
- von Luxburg U. (2007), *A Tutorial on Spectral Clustering*, Max Planck Institute for Biological Cybernetics, Technical Report TR-149.
- Walesiak M. (2005), *Rekomendacje w zakresie strategii postępowania w procesie klasyfikacji zbioru obiektów*, [w:] A. Zeliaś (red.), *Przestrzenno-czasowe modelowanie i prognozowanie zjawisk gospodarczych*, Wydawnictwo AE, Kraków, s. 185-203.
- Walesiak M. (2009), *Analiza skupień*, [w:] M. Walesiak, E. Gatnar (red.), *Statystyczna analiza danych z wykorzystaniem programu R*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 407-433.
- Walesiak M. (2011), *Uogólniona miara odległości GDM w statystycznej analizie wielowymiarowej z wykorzystaniem programu R*, Wydawnictwo UE, Wrocław.
- Walesiak M. (2012), *Klasyfikacja spektralna a skale pomiaru zmiennych*, „Przegląd Statystyczny” z. 1, s. 13-31.
- Walesiak M., Dudek A. (2009), *Odległość GDM dla danych porządkowych a klasyfikacja spektralna*, Prace Naukowe UE we Wrocławiu nr 84, s. 9-19.
- Walesiak M., Dudek A. (2010), *Klasyfikacja spektralna z wykorzystaniem odległości GDM*, [w:] K. Jajuga, M. Walesiak (red.), *Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowania*, Taksonomia 17, Prace Naukowe UE we Wrocławiu nr 107, s. 161-171.
- Walesiak M., Dudek A. (2012), *clusterSim package*, URL <http://www.R-project.org>.
- Wang J. (2010), *Consistent selection of the number of clusters via crossvalidation*, „Biometrika” vol. 97, issue 4, pp. 893-904.

AUTOMATIC DETERMINATION OF THE NUMBER OF CLUSTERS USING SPECTRAL CLUSTERING

Summary: The paper tested the usefulness of five indices assessing the quality of classification (within-group dispersion, Davies-Bouldin index, Caliński & Harabasz index, Hartigan index, Krzanowski & Lai index) in the issue of selection of the number of clusters in the spectral clustering taking into account four types of distance (squared Euclidean distance, Euclidean distance, Manhattan distance, GDM1 distance). The article evaluates twenty clustering procedures (four spectral clustering methods and five indices) based on two types of simulated data (classic and non-classic). Each clustering result was compared with the known cluster structure applying corrected Rand index.

Keywords: cluster analysis, spectral clustering, number of clusters.